

Cecilie Enger

ANYÁM AJÁNDÉKAI

Fordította:
Petrikovics Edit

Olának és Eirinnek

*Minden dologból ideleng az érzés
s minden fordulatból ez: Ne feledd!
Olyan nap, melynek nem láttad a fényét,
idővel ajándékként int neked.*

Rainer Maria Rilke
(Kányádi Sándor fordítása)

JÓ IDEJE KÉSZÜLTEM ERRE A NAPRA, DE inkább csak mint egy időpontra valamikor a jövőben. 2010. november tizenharmadika van, szombat, a nap alacsonyan, fehér fényrel ragyog az út menti fák között, a fjordon fagyos pára ül, a rádió reggeli optimizmust sugárzó hangja betölti az autót, a sebességváltó melletti pohártartóban egy műanyag tetővel ellátott kávésbögre áll. Felkészült vagyok, megviselt és gondterhelt. Nagyjából. Mint amikor az ember megtorpan, és egy aszimmetrikus görcsre mered egy deszkakerítésen: bár mozdulatlan, mégis valahol egész másutt jár, és ugyanabban a pillanatban egyszerre minden megnő és eltörpül.

Végighajtok a vasúti sín mentén, és befordulok az épület mellett, amely gyermekkoromban Nilsen élelmiszerboltja volt, de évekkel ezelőtt bérlakásokat alakítottak ki benne a bevándorlók számára. Az első utcánál jobbra kanyarodok, és leparkolok a kerítés mellett. A szalmát és a rothadó

tölgyleveleket borító dér megcsikordul a talpam alatt. Még nyoma sincs a hónak.

A házhoz vezető kavicsos utat számtalanszor végigjártam már, most arra gondolok, hogy hamarosan utoljára tehetem meg. Anyám nem sejti még, de az ő számára már el is jött az utolsó alkalom.

A ház és a mohás tetőcserepekkel borított garázs között egy hatalmas konténer áll. Amikor megkopogtatom a magas fémfalakat, üreges hangot ad. Anya rozoga, piros, DBS márkájú női biciklijé a ház piszkosfehér falához támasztva áll, pedig két évvel ezelőtt felhagyott a kerékpározással. A barna bevásárlókosárban, amelyet anya mindig a csomagtartóra erősített, egy kis tejköntőt és a napraforgós étkezéslet két tányérját pillantom meg. Az étkezéslet, amelynek minden darabjára nagy, sárga és világosbarna napraforgót festettek, 1970 tavaszán került a házba. Egészen tavaly tavaszig minden reggelinél ezek kerültek a konyhaasztalra. Minden reggelinél és vacsoránál, negyven éven keresztül. Anya talán valami mást is meg akart mutatni a tányéroknak a régi IKEA asztalon kívül.

Hat hónap telt el azóta, hogy anya mélységesen összezavarodva beült a hűgom kocsijába anélkül, hogy megkérdezte volna, hová mennek. Anne Johanne egész idő alatt fogta a kezét, amíg a kavicsos úton elindulva kigördültek a kapun és elhajtottak az ápolási otthonhoz, ahol helyet biztosítottak anya számára. Anya kissé nyugtalan volt, de gyengéd szeretettel pillantott le a karjára akasztott elegáns bőrtáskából kikandikáló Kicsi Vaúra. A játék kutyának csak egy szeme és lapos orra volt, a jobb mancsán pedig kötést viselt. Durva szövésű anyagból készült, a hasa világosbarna volt, a füle barna és fekete színekben pompázott. Anya hároméves korában, 1938-ban kapta a kutyát.

Miközben felmegyek a lépcsőn, végigsimítom a feketére mázolt kovácsoltvas korlátot, majd előkeresem a kulcscsomómat. A barna kulcs, amely a házat nyitja, tizenegy éves korom óta megvan, amikor anya titkárnőként kezdett dolgozni az egyik általános iskolában. 1974-ben volt, egy évvel a Nők Nemzetközi Éve előtt, amikor beválasztották az önkormányzat vezetőtestületébe és a képviselőtestületbe. A piros kerékpárt is akkor vásárolta, hogy azzal járjon a munkahelyére és az önkormányzathoz, és hogy ki tudja hordani a számára fontos ügyekhez kapcsolódó szóróanyagokat. Mondj nemet a kisboltok bezárására, a veszélyes forgalmú iskolai utakra, az iskolai osztályzásra, a vízerőmű építésére és az ifjúsági központ épületének lebontására. Amikor egy alkalommal elkísértem a kék Diamant kerékpáromon, egy férfi lelassított mellettünk a kocsijával, letekerte az ablakot, és kikurjantott: – Maga tényleg egy vérbeli tiltakozó, Enger asszony!

Anya nevetett, és egyik kezével elengedte a rozoga kormányt, hogy integessen.

A zár mindig ugyanaz volt, ahogy az ajtón függő kis tábla is, amelyen a szüleim neve áll. Huszonhét évvel ezelőtti válásuk dacára még ma is egymásba fonódik a keresztnevük a rézlemezen. 1984-ben, egy augusztusi reggelen anya a rég meghalt dán–német festő, Emil Nolde stílusában búzavirágkékre, bézsre és zöldre festette az ajtót. Egy apró zöld festékfolt azóta is ott éktelenkedik a táblán a keresztnevében lévő R betűn: Ruth. Nem akarta letörölni.

A házat mindig is Hønnek neveztük, mert Høn vasútállomásnál fekszik Askerben, Oslo külvárosában. Néha a „hatos számnak” hívtuk, ám a ház papírjain szereplő Eiketun, azaz Tölgyudvar nevet csak

anya használta olykor. Megállt a telek azon sarkán, amely az Erdő nevet viselte, széttárta a karját, mint Julie Andrews *A muzsika hangjában*, és drámai sóhaj kíséretében hangosan kimondta: – Eiketun!

A három testvér közül egyikünk sem engedheti meg magának és nem is vágyik arra, hogy átvegye a házat. Høn állapota a feledékenység évei alatt erősen leromlott, ráférne egy alapos felújítás. Ezenkívül mindannyian a saját házukban, lakásunkban élünk, a gyerekeink pedig nem tudnak vagy nem akarnak elköltözni.

De hogy a ház idegenek kezébe kerüljön? Hogy egy idegen nyugtassa a kék ajtót anélkül, hogy bármit is tudna Noldéről? Anélkül, hogy tudomása volna a titkos klubról, amelynek találkozói a szobámban lévő fürkében zajlottak, a falban láthatatlanul megbújó tapétaajtó mögött? Anélkül, hogy sejténé, az étkező padlóján éktelenkedő sötét foltok a kutyanéktól, Pontustól származnak, aki öreg napjaira szélütést kapott, és azt hitte, a tolóajtó egy fa, amelyet lepisilhet?

Másfelől, nem volna szép gondolat, hogy a ház egy új, fiatal család otthona legyen? Hogy újabb gyerekek építhessenek kis házat a fákra, hogy saját titkos klubjuk legyen? Egy emberöltővel ezelőtt, amikor beköltöztek ide, a szüleim is fiatalok voltak és ők sem ismerték mások titkait, amelyeket ugyanezek a falak őriztek.

Miközben a zárban elfordítom a kulcsot, a csípőmet ösztönösen a dupla ajtó bal szárnyához nyomom, hogy a kilinccsel együtt megemeljem. Kinyitom az ajtót, és azonnal megérezem a szagot. Még soha nem éreztem ennyire tisztán a jellegzetes és összetéveszthetetlen illatot. A szélfogóban a legerősebb. Tudom, hogy néhány másodperc múlva, miközben lehúzom a csizmám, enyhülni fog, szétoszlik, kitörlődik, és mire belépek a folyosóra, hogy a kalaptartó alatti fogásra

akasszam a kabátom, teljesen eltűnik. De most, amíg becsukom magam mögött az ajtót, megpróbálom magamba szívni. Nem egyetlen szagról van szó. Nem rossz, nem is édeskés szag, nem a száradó ruha, a szappan vagy a friss kenyér illata, hanem a gyermekkor magától értetődő szaga, amelyen az ember sosem tűnődik el, amikor hazaér az iskolából, egy buliból, egy padláson zajló pókerpartiról vagy a garázs mögötti első csók után, a félelemé, hogy egyedül vagyok, hogy mindenki elutazott, és itt hagytak az üres házban.

Egy ismerős szag, amely ebben a pillanatban talán azért tűnik különösen erősnek, mert hamarosan nem érzem többé.

Anya már nem emlékszik Hønre, én pedig kíméletből soha nem beszélek neki a házról, amikor meglátogatom. Valahányszor körbesétáljuk a gondozási központot, ahogy tapintatosan nevezik az intézményt, a bejárathoz érve minden alkalommal megáll és megkérdezi: – Bemegyünk? Még sosem jártam itt. – Azután belém karol, és ezt mondja: – Megnézzük, mi vár ránk odabent?

Nem gondol másra, csak arra, amit lát, szagol, hall? A ház sem létezik már? Ha meglátná a kék ajtót, a fagyos földet és a jégvirágos ablakokat, nem is sejtene, hogy az élete nagy részét e falak között töltötte? Parázs vitákkal, szerelemben, kétségek közt, az ő szenvedélyes elkötelezettségével?

Olykor én is eltűnök a számára. A lányaként hol felbukkanok, hol nyomom vész a tudatában. Egyre gyakrabban esik meg, hogy az égvilágon bárki lehetnék a szemében.

Bemegyek, és leülök a konyhában. Az asztalon ott áll anya rádiója. Odakint az ablak előtt megvillan a madáretető. A kerek falikút mellett ott sorakoznak a falon a gyerekek és az unokák fotói, rajzai és

a születésnapkalendárium, amelyet egyszer régen én barkácsoltam furnérlemezből.

A következő órában megérkezik a bátyám és a húgom, az új és régi sógornők és sógorok, a felnőtt unokahúgok, a gyerekeim és az apjuk. És apa. Nyolcvanegy éves, és anya gyámja a hosszú évtizedek után, amelyekben anya egyedül akart „boldogulni”. Anya rég elfelejtette már, hogy elváltak, és apa azt mondja, részéről semmi akadálya annak, hogy hetente egyszer újra a férjeként látogassa.

Néhány tárgyat és bútordarabot már előre szétszítottunk. Most kérés, szükséglet és kötődés alapján halmokba rendezzük a maradékot. Az anyai nagyapám impozáns irodai székét, a fényképalbumokat, a számtalan festményt és szobrot. Az ezüstneműt, a régi hanglemezeket (Pat Boone-ét Ketil Bjørnstad *Leve Patagonia* című lemezének tokjában találjuk), az angol étkezészetet, amelyet csak karácsonykor használtunk, a vastag falú pálinkáspoharakat, a kopott szőnyeget. Mindazt, amit anya megőrzött, összegyűjtött, ajándékba kapott, vásárolt. Az összes tárgyat, amelynek megvan a maga neve és története. Sorsot húzunk, emlékeket idézünk fel, sírunk, takarítunk, civakodunk, nevetünk, rendszerezünk és a konténerbe dobálunk. Rengeteg holmit kidobunk.

– Hogy hajíthatnánk már ki ezt az olvasólámpát, hiszen mindig ott állt anya karosszéke mellett! – ellenkezem. – Vagy a könyvespolcokat, amelyeken ott volt minden, amit elolvasott? Nem, ez a zománcozott lábas nem kerülhet a szemébe, még most is a számban érzem a sült tőkehalikra és a reszelt sárgarépa ízét.

Mire a húgom minden alkalommal ezt válaszolja: – Nahát, de jó, hogy meg akarod tartani! Vidd csak el nyugodtan. Nagyszerű!

Erre a részére persze nem vágyom, csak nem szeretném, ha eltűnének, nem akarom, hogy kikerüljenek a házból.

Az egykori gyerekszobám egyik fiókjában egy kis kék erszényt találok, amelyet még egy kézimunkaórán varrtam. Tíz-tizenkét üveg-golyó lapul benne. Annak idején olyan ritkaságnak tartottam őket, amelyeket nem szabad elveszítenem. A kabátom zsebébe süllyesztem az erszényt.

Kihúzgáljuk a fiókjait, kipakoljuk a szekrényeket. Valaha mindennek megvolt a maga jelentése, olyan eseményekre emlékeztették anyát, amelyeket nem ismerek, mindennek megvolt a maga haszna. Olyan érzés, mintha mások levelezését olvasgatnám. Kihúzom az egyik konyhafiókot, kiemelek egy régi, szív alakú mézeskalács-kiszűrőt, egy fotót, amely anyáról és két barátnőjéről készült egy angliai utazáson, egy apró, sárga kagylókkal díszített gyufásdobozt, egy dugóhúzó, egy kulcsokkal teli kerámiatálat, amelyet valamelyik gyerek agyagozott. Egy aprócska, kék orrszarvúfigurát.

Az orrszarvút megtartom, minden egyebet kidobok. Mintha egy napló lapjait tépném ki.

Nemcsak egyetlen életet dobunk ki vagy osztunk szét, hanem többet. Az emeleti tárolókban bőröndökre bukkanunk, amelyek az *Aftenposten* 1981-es számaiba csomagolt vörösboros poharakat és egy halételekhez való étkészletet rejtjenek, amelyet anya a nagynénjétől, Kajától kapott. Találunk még néhány összetekert képet és litográfiát, valamint egy ólomüveg ablakot az anyai nagyanyám gyermekkori otthonából. Felfedezünk két zászlót, amelyek hiába várták, hogy megjavítsák őket, egy adag vasalható matricát és az összes karácsonyi abroszt gondosan műanyag zacskóba csomagolva. Továbbá

kesztyűket és sálakat, amelyek már vagy húsz éve nem szabadultak ki a molyzsákokból.

Jó néhány órával később a konténer csordultig megtelik. Még annál is jobban: a legtején egy törött ajtajú szekrény fekszik, anya ágya, amely senkinek sem kellett, egy hatvanas évekbeli világoskék konyhaszék, amely a pincéből került elő, két tekercs piros és kék linóleum az 1970-es házfelújításból, vadonatúj parafa lemezek abból az időből, amikor a konyha új padlóburkolatot kapott, egy törött talicska és régi sílécek.

Egy utolsó éjszakát a házban akarok tölteni. Évek óta nem aludtam már itt, hiszen csak húszpercnyi autóútra lakom innen.

Sorra járom a szobákat az üres házban. Nem tudom, még mindig Høn-e, így, minden tartalom nélkül. Vajon most már könnyebb lesz idegenek kezére adni a házat? Tizenegy körül lefekszem a keskeny gyerekkori ágyamba.

Az afféle bölcsességekkel ellátott képeslapokat, mint az „azok az igazán szép napok, amelyek mindent a feje tetejére állítanak”, leszedtem, a megfakult hősöket ábrázoló plakátok, a gimnáziumi tankönyvek, a kerek, valaha hipermodernnek számító Philips lemezjátszó elcsomagolva. A naplókat és a fényképalbumot már akkor magammal vittem, amikor elköltöztem otthonról. A csupasz ferde plafonon csak a rajzszőgek nyoma látszik ott, ahol egykor a világos, nyáriás színekben játszó Carl Larsson-plakát lógott, amíg fel nem váltotta a motorkerékpáron ülő Suzi Quatro, akit emlékeim szerint egy Jézust ábrázoló kép követett, de az is lehet, hogy Che Guevara volt, esetleg Pete Duel az *Alias Smith & Jones*ből.